

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30.11.2015, sen. zn. 29 ICdo 47/2013, ECLI:CZ:NS:2015:29.ICDO.47.2013.1

Číslo: 87/2016

Právní věta: Jestliže v době, kdy měly nastat obligační účinky kupní smlouvy, kterou povinný a jeho manželka převedli na třetí osobu nemovitosti ve společném jmění manželů, bylo v právní moci usnesení o nařízení exekuce, soudní exekutor ani oprávněný nebyli v žádném ohledu účastníky kupní smlouvy nebo osobami, jež by převod odsouhlasily, a oprávněným vymáhaná pohledávka nebyla uspokojena, je kupní smlouva absolutně neplatná pro porušení speciálního inhibitoria ve smyslu § 47 odst. 4 exekučního řádu.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 30.11.2015

Spisová značka: 29 ICdo 47/2013

Číslo rozhodnutí: 87

Číslo sešitu: 8

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Exekuce, Incidenční spory

Předpisy: § 47 odst. 4 předpisu č. 120/2001Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalobce proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 6. 6. 2013, sp. zn. 28 ICm 1070/2011, 101 VSPH 121/2013 (KSCB 28 INS 9196/2010).

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem ze dne 20. 11. 2012, č. j. 28 ICm 1070/2011-70, rozhodl Krajský soud v Českých Budějovicích o vylučovací žalobě žalobce K. F., směřující proti žalovanému insolvenčnímu správci dlužníka P. L. tak, že z majetkové podstaty dlužníka vyloučil ve výroku označené nemovitosti (bod I. výroku) a rozhodl o nákladech řízení (bod II. výroku).

2. Insolvenční soud dospěl po provedeném dokazování k závěru, že kupní smlouva ze dne 5. 1. 2009 (datovaná 19. 12. 2008), kterou dlužník a jeho manželka (jako prodávající) převedli sporné nemovitosti do vlastnictví žalobce (jako kupujícího) za dohodnutou kupní cenu ve výši 8 miliónů Kč (dále jen „kupní smlouva“), není neplatná podle § 39 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (dále též jen „obč. zák.“). Došlo sice k porušení ustanovení § 44 odst. 7 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekučního řádu) a o změně dalších zákonů, včetně

porušení tzv. generálního inhibitoria vyplývajícího z ustanovení § 47 odst. 4 exekučního řádu, je však namísto respektovat „vyvíjející se judikaturu“, vycházející především z rozhodnutí velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 9. března 2011, sp. zn. [31 Cdo 4545/2008](#) (jde o rozsudek uveřejněný pod č. 84/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek dále jen „R 84/2011“, který je – stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže – dostupný i na webových stránkách Nejvyššího soudu).

3. Pohledávka oprávněného (jiní přihlášení věřitelé nebyli) byla v exekučním řízení uspokojena před provedením vkladu vlastnického práva do katastru nemovitostí [o povolení vkladu rozhodl Katastrální úřad pro V., Katastrální pracoviště P. (dále jen „katastrální úřad“), dne 11. 2. 2009], takže úkon, jímž povinný (dlužník) nakládal s majetkem postiženým exekucí, je nutno pokládat za platný.

4. Důvody pro odstoupení žalovaného od kupní smlouvy insolvenční soud neshledal.

5. K odvolání žalovaného Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 6. 6. 2013, č. j. 28 ICm 1070/2011, 101 VSPH 121/2013-102 (KSCB 28 INS 9196/2010), změnil rozsudek insolvenčního soudu tak, že vylučovací žalobu zamítl (první výrok). Dále rozhodl o nákladech řízení před soudy obou stupňů (druhý výrok) a o soudním poplatku z odvolání (třetí výrok).

6. Odvolací soud dospěl po přezkoumání rozhodnutí insolvenčního soudu k závěru, že insolvenční soud zjistil správně a dostatečně skutkový stav věci, leč nevyvodil z něj správný právní závěr.

7. K tomu dále uvedl, že skutkové okolnosti této věci jsou odlišné od těch, jež byly podkladem pro vydání R 84/2011. V R 84/2011 posuzoval Nejvyšší soud platnost právního úkonu dlužníka učiněného za trvání tzv. generálního inhibitoria, kdežto v této věci uzavřel dlužník kupní smlouvu poté, co soudní exekutor rozhodl o provedení exekuce prodejem nemovitostí (vydal exekuční příkaz, po jehož doručení dlužníku /povinnému/ platilo pravidlo obsažené v § 47 odst. 4 exekučního řádu). Odlišnost tkví podle odvolacího soudu i v tom, že podle skutkového stavu věci, z něž vyšel Nejvyšší soud v R 84/2011, v době, kdy dlužník (povinný) činil právní úkon, nebylo v právní moci usnesení o nařízení exekuce ani nebyl vydán exekuční příkaz postihující majetek, jehož se právní úkon týkal, dlužník (povinný) uspokojil pohledávku mimo exekuci, která byla zastavena, právním úkonem dlužníka nebyl zmařen účel exekuce na úkor osob chráněných zákonem a dlužník učinil právní úkon se souhlasem soudního exekutora.

8. Pro nyní projednávanou věc není podle odvolacího soudu splněna ani premisa, že celá kupní cena byla použita na uspokojení exekucí vymáhané pohledávky.

9. Kupní smlouva je tedy absolutně neplatná podle § 39 obč. zák. pro rozpor s § 47 odst. 4 exekučního řádu.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

10. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, jehož přípustnost vymezuje (ve smyslu ustanovení § 237 zákona č. 99/1963 Sb., o. s. ř.) argumentem, že odvolací soud se neřídil názorem formulovaným v R 84/2011. Dovolatel namítá, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (tedy, že je dán dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.) a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

11. Konkrétně dovolatel vytýká odvolacímu soudu nesprávnost závěru o absolutní neplatnosti kupní smlouvy. Připouští, že při uzavření kupní smlouvy bylo porušeno ustanovení § 44 odst. 7 exekučního řádu, když v době, kdy byl u katastrálního úřadu podán návrh na vklad vlastnického práva k

nemovitostem podle kupní smlouvy, byli vlastníky nemovitostí dlužník a jeho manželka, přičemž výkon vlastnických práv byl omezen „nařízením o exekuci“.

12. Katastrální úřad nepovolil vklad vlastnického práva (ve prospěch dovolatele) podle kupní smlouvy a učinil tak až poté, co obdržel oznámení soudního exekutora z 30. 1. 2009 o tom, že „exekuce byla vymožena“, s návrhem na odstranění poznámky o nařízení exekuce i zápisu exekučního příkazu. Katastrální úřad tedy neměl kupní smlouvu za neplatnou. K tomu dovolatel dále cituje z R 84/2011, dodává, že institut generálního inhibitoria považuje v daném případě za příliš rigidní a nadbytečný, když postupem povinného nebyly byt i jen ohroženy zájmy věřitelů (oprávnění z exekuce byli naopak v důsledku tohoto postupu uspokojeni, a zkráceni tak nebyli ani zástavní věřitelé, kteří jimi zůstali). Dovolatel kritizuje odvolací soud za to, že se při právním posouzení věci spokojil s odkazem na platná ustanovení exekučního řádu, aniž by dokázal (v souladu s právním názorem Nejvyššího soudu obsaženým v R 84/2011) „nahlédnout na věc z vyšší úrovně právního náhledu“.

13. Žalovaný ve vyjádření navrhuje dovolání odmítnout. K tomu poukazuje na to, že dovolatel argumentačně nerozlišuje mezi generálním inhibitorem podle § 44 odst. 7 exekučního řádu a speciálním inhibitorem podle § 47 odst. 4 exekučního řádu, ani nebere na vědomí, že katastrální úřad nezkoumá (pro účely rozhodnutí o povolení vkladu) „absolutní platnost smlouvy“ a zabývá se listinou, podle které má povolit vklad, pouze z hledisek uvedených v § 5 odst. 1 zákona č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem. Žalobce má kupní smlouvu za absolutně neplatnou, s tím, že byla uzavřena poté, co byl dlužníku (povinnému) doručen exekuční příkaz o provedení exekuce prodejem nemovitostí.

III.

Přípustnost dovolání

14. S přihlédnutím k době vydání napadeného rozhodnutí je pro dovolací řízení rozhodný občanský soudní řád ve znění účinném od 1. 1. 2013 do 31. 12. 2013 (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2014, sen. zn. [29 ICdo 33/2014](#), uveřejněné pod číslem 92/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

15. Dovolání v této věci má Nejvyšší soud za přípustné podle § 237 o. s. ř., když v posouzení míry aplikace závěrů obsažených v R 84/2011 na poměry dané věci závisí napadené rozhodnutí na vyřešení otázky procesního práva, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena.

IV.

Důvodnost dovolání

16. Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto - v hranicích právních otázek vymezených dovoláním - zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

17. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

18. Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

19. Pro právní posouzení věci jsou pak rozhodné především skutkové závěry, podle kterých:

[1] Usnesením ze dne 13. 8. 2008, č. j. 5 Nc 1948/2008-4, které nabylo právní moci dne 4. 9. 2008, nařídil Okresní soud v Pelhřimově k návrhu oprávněného Všeobecné zdravotní pojišťovny České republiky exekuci na majetek dlužníka.

[2] Exekučním příkazem ze dne 18. 8. 2008, č. j. 35 EX 796/8-10, doručeným dlužníku 19. 8. 2008, rozhodl soudní exekutor o provedení exekuce k uspokojení pohledávky oprávněného prodejcem spoluvlastnického podílu dlužníka ke sporným nemovitostem. Exekuční příkaz obsahuje (ve smyslu § 47 odst. 4 exekučního řádu) výrok (poučení), jímž se dlužníku a jeho manželce zakazuje, aby v exekučním příkazu označené nemovitosti převedli na někoho jiného nebo je zatížili a jinak s nimi nakládali.

[3] Poté, co exekuční příkaz nabyl právní moci, převedli dlužník a jeho manželka (jako prodávající) sporné nemovitosti (jež se nacházely v jejich společném jmění) do vlastnictví žalobce (jako kupujícího) kupní smlouvou (z 5. 1. 2009, datovanou 19. 12. 2008) za dohodnutou kupní cenu ve výši 8 miliónů Kč, z čehož 7 100 000 Kč zaplatil žalobce prodávajícím započtením své pohledávky proti kupní ceně. V kupní smlouvě (jejím článku IV.) prodávající prohlašují, že na předmětu prodeje vážně exekuční příkaz.

[4] Soudní exekutor sdělil katastrálnímu úřadu, že exekuce skončila 30. 1. 2009 vymožením vymáhané pohledávky, včetně nákladů exekuce.

[5] Pohledávka oprávněného nebyla vymožena zpeněžením majetku postiženého shora označeným exekučním příkazem, nýbrž tak, že mimo rámec exekuce daný exekučním příkazem dlužník uhradil pohledávku oprávněného i náklady exekuce.

[6] Usnesením ze dne 13. 9. 2010 zjistil insolvenční soud úpadek dlužníka a prohlásil konkurs na jeho majetek.

20. Podle ustanovení § 44 odst. 7 exekučního řádu (ve znění účinném do 31. 8. 2008, pro věc rozhodném vzhledem k době vydání usnesení o nařízení exekuce a exekučního příkazu) po doručení usnesení o nařízení exekuce nesmí povinný nakládat se svým majetkem včetně nemovitostí a majetku patřícího do společného jmění manželů, vyjma běžné obchodní činnosti, uspokojování základních životních potřeb, udržování a správy majetku. Právní úkon, kterým povinný porušil tuto povinnost, je neplatný. Věta první a druhá se nepoužije, je-li povinným stát.

Dle ustanovení § 47 odst. 4 exekučního řádu (v rozhodném znění) majetek, který je postižen exekučním příkazem, nesmí povinný převést na jiného, zatížit ho nebo s ním jinak nakládat. Právní úkon, kterým povinný porušil tuto povinnost, je neplatný.

Ustanovení § 47 odst. 4 exekučního řádu upravuje institut tzv. speciálního inhibitoria, které spočívá v zákazu povinnému nakládat po dobu trvání exekuce s jednotlivými konkrétně určenými věcmi a právy postiženými exekučními příkazy. Porušení speciálního inhibitoria je svázáno s absolutní neplatností úkonu, kterým bylo speciální inhibitorium porušeno (k tomu srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 4. 2015, sp. zn. [26 Cdo 64/2015](#), rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 4. 2015, sp. zn. [30 Cdo 4582/2014](#), nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 9. 2015, sp. zn. [29 Cdo 1118/2015](#)). Úkolem Nejvyššího soudu tudíž je pouze zodpovědět, zda sankce absolutní neplatnosti kupní smlouvy se v důsledku porušení zákazu stanoveného speciálním inhibitorem dlužníku (coby povinnému) a jeho manželce ve vztahu k nemovitostem v jejich společném jmění manželů, označeným v exekučním příkazu, neprosadí se zřetelem ke stavu exekučního řízení.

21. K této otázce se Nejvyšší soud vyjádřil v R 84/2011 (jelikož šlo o rozhodnutí velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu, stalo se tak způsobem závazným pro

všechny tříčlenné senáty Nejvyššího soudu) pro poměry zákazu nastaveného tzv. generálním inhibitoriem v ustanovení § 44 odst. 7 exekučního řádu (v rozhodném znění).

22. Tam na dané téma uzavřel, že je-li zastavena exekuce, aniž jí byl postižen majetek, s nímž povinný nakládal v rozporu s generálním inhibitoriem ve smyslu ustanovení § 44 odst. 7 exekučního řádu (v rozhodném znění), považují se úkony, jimiž povinný s tímto majetkem nakládal za trvání exekuce, za platné.

23. Odvolací soud nicméně přiléhavě vystihl, že závěry, jež Nejvyšší soud formuloval v R 84/2011, vzešly z významně odlišného skutkového stavu věci, takže R 84/2011 není způsobilým podkladem pro závěr, že sankce plynoucí z porušení zákazu formulovaného v § 47 odst. 4 exekučního řádu se neuplatní.

24. Tyto odlišnosti tkví především v tom, že:

[1] V době uzavření kupní smlouvy (5. 1. 2009) bylo v právní moci usnesení o nařízení exekuce.

[2] V dané věci jde o důsledky porušení zákazu nastaveného speciálním inhibitoriem dle § 47 odst. 4 exekučního řádu ve vztahu ke konkrétnímu způsobu provedení exekuce pro konkrétní majetek ve společném jmění povinného a jeho manžela, nikoli o důsledky zákazu nastaveného obecně generálním inhibitoriem.

[3] Soudní exekutor ani oprávněný nebyli v žádném ohledu účastníky kupní smlouvy (jejími smluvními stranami nebo osobami, jež by převod odsouhlasily), přičemž oprávněným vymáhaná pohledávka (pro kterou byl exekuční příkaz vydán) nebyla v době uzavření kupní smlouvy uspokojena.

25. K námitce dovolatele, že katastrální úřad (jenž po skončení exekuce povolil vklad jeho vlastnického práva podle kupní smlouvy do katastru nemovitostí) neměl kupní smlouvu za neplatnou, Nejvyšší soud poukazuje na závěry, jež k rozsahu, v jakém katastrální úřad v řízení o povolení vkladu práva do katastru nemovitostí zkoumá právní úkon, na jehož podkladě má být právo do katastru zapsáno, přijal ve stanovisku svého občanskoprávního a obchodního kolegia ze dne 28. 6. 2000, sp. zn. [Cpjn 38/98](#), uveřejněném pod č. 44/2000 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek. Tam na dané téma uzavřel (srov. bod II. stanoviska), že katastrální úřad v řízení o povolení vkladu práva do katastru nemovitostí zkoumá právní úkon, na jehož podkladě má být právo do katastru zapsáno, z hledisek taxativně vypočtených v ustanovení § 5 odst. 1 zákona č. 265/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů; platnost právního úkonu, na základě kterého bylo v katastru nemovitostí zapsáno právo subjektu posuzovaného právního úkonu, katastrální úřad nezkoumá.

26. Na tomto základě Nejvyšší soud uzavírá, že uzavření kupní smlouvy ze dne 5. 1. 2009 (datované 19. 12. 2008) povinným a jeho manželkou bylo zjevným porušením zákazu převést označené nemovitosti na někoho jiného, adresně a jednoznačně formulovaného v exekučním příkazu jako účinek speciálního inhibitoria plynoucí z ustanovení § 47 odst. 4 exekučního řádu, jehož důsledkem je podle jednoznačného znění uvedeného ustanovení absolutní neplatnost kupní smlouvy; s přihlédnutím k tomu, že v době, kdy měly nastat obligační účinky kupní smlouvy, bylo v právní moci usnesení o nařízení exekuce, že soudní exekutor ani oprávněný nebyli v žádném ohledu účastníky kupní smlouvy (jejími smluvními stranami nebo osobami, jež by převod odsouhlasily) a že oprávněným vymáhaná pohledávka nebyla v době uzavření kupní smlouvy uspokojena, neexistoval žádný důvod, pro který by porušení speciálního inhibitoria nemělo způsobovat absolutní neplatnost takové kupní smlouvy.

27. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), dovolání zamítl [§

243d písm. a) o. s. ř.].